

УДК 001.817

О. В. Бойко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**АНОТОВАНИЙ ОГЛЯД ДОКТОРСЬКИХ І КАНДИДАТСЬКИХ
ДИСЕРТАЦІЙ ІЗ ІСТОРИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ, ЗАХИЩЕНИХ
У ДНІПРОПЕТРОВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА У 2012 р.**

Проаналізовано тематику й зміст наукових проблем, висвітлених у докторських і кандидатських дисертаціях, поданих на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата історичних наук.

Ключові слова: історія, вчена рада, дисертація, дослідження, доктор наук, кандидат наук, наукова новизна, офіційні опоненти, джерела, історіографія.

Бойко О. В. Аннотированный обзор докторских и кандидатских диссертаций по историческим специальностям, защищенных в Днепропетровском национальном университете имени Олеся Гончара в 2012 г.

Проанализирована тематика и содержание научных проблем, освещенных в докторских и кандидатских диссертациях, представленных на соискание научной степени доктора и кандидата исторических наук.

Ключевые слова: история, ученый совет, диссертация, исследование, доктор наук, кандидат наук, научная новизна, официальные оппоненты, источники, историография.

На підставі постанови президії ВАК України № 2 – 06/8 від 22. 12. 2010 р. та наказу № 995 від 28. 12. 2010 р. у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара було створено спеціалізовану вчену раду Д 08.051.14 із правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук за спеціальностями: 07.00.01 – «Історія України»; 07.00.02 – «Всесвітня історія»; 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни».

У 2012 р. на засіданнях спеціалізованої вченої ради захищено 3 докторські дисертації за спеціальністю 07.00.01 – «Історія України» і 16 кандидатських (за спеціальностями 07.00.01 – «Історія України» – 5; 07.00.02 – «Всесвітня історія» – 4; 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» – 7). Серед захищених 1 докторське і 8 кандидатських досліджень виконано в Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара, інші – в Академії митної служби України, ДВНЗ «Національний гірничий університет» (м. Дніпропетровськ), ДВНЗ «Запорізький національний університет», Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, Таврійському національному університеті імені В. І. Вернадського, Бердянському державному педагогічному університеті. Усі дисертації написано державною мовою.

**Короткий аналіз дисертацій, розглянутих спеціалізованою
вченою радою**

Докторські дисертації

Фролов Микола Олександрович – «Політична система радянської України 1920–1930-х рр.: особливості та механізми формування і функціонування» – 07.00.01 – «Історія України». Роботу виконано на кафедрі новітньої історії України Державного вищого навчального закладу «Запорізький національний університет». Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 14 березня 2012 р. Науковий консультант – доктор історичних наук, професор Кульчицький Станіслав Владиславович, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст. Інституту історії України НАН України.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Пиріг Руслан Якович, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії Української революції 1917–1921 рр.; доктор історичних наук, професор Ченцов Віктор Васильович, Академія митної служби України (м. Дніпропетровськ), професор кафедри державної служби та митної справи; доктор історичних наук, професор Шаповал Юрій Іванович, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, завідувач відділу етнополітології, керівник Центру історичної політології.

Наукова новизна дисертації полягає в комплексному історичному аналізі сутності й механізмів функціонування політичної системи радянської України 1920–1930-х рр. Автор обґрунтував тезу, що політична система радянської України являла собою не продукт інтелектуальної та практичної діяльності верхівки КП(б)У, а була «експортована» з ленінської Росії через військово-чекістське вторгнення. Дисертант довів, що основою для трансформацій політичної системи була вертикаль ієрархічно підпорядкованих тандемів «партійний комітет – виконком ради». У роботі підкреслено, що опозиційність багатьох керівників і функціонерів КП(б)У ґрунтувалась на бажанні органічно адаптувати політичну систему в радянській Росії до українських умов. Крім того, було визначено реальний зміст політичної системи, її складники, механізми функціонування, які, на думку автора, абсолютно не відповідали республіканським Конституціям 1919, 1925 і 1937 рр. М. О. Фролов на конкретних прикладах проілюстрував, що створена тоталітарним режимом у 1920–30-ті рр. система агітаційно-пропагандистського контролю дозволила політичній еліті суттєво впливати на свідомість окремої особистості та всього суспільства.

У дисертації проаналізовано особливості утвердження радянської влади в Україні, специфіку становлення державних інституцій УСРР, визначено роль і місце системи ідеологічного контролю у 20–30-х рр. XX ст. Досліджено вплив компартійно-радянської еліти на процеси утвердження в Україні однопартійної диктатури. Автор з'ясував механізми прийняття та

затвердження політичних рішень республіканськими органами влади вищих рівнів, а також показав значення рад усіх рівнів і їх виконкомів у політичній структурі УСРР. Охарактеризовано органи реалізації партійно-радянського владного контролю на селі – сільради, комнезами, партійні та комсомольські осередки, політвідділи МТС, колгоспи й радгоспи. Особливу увагу приділено профспілкам, комсомолу та іншим «позадержавним» формуванням, які виконували певні завдання в механізмі тотального контролю партійно-радянського апарату над усіма соціальними групами. На ґрунтовному фактологічному матеріалі автор довів, що в умовах однопартійної диктатури керівники профспілок, комсомолу та інших об'єднань були «вмонтовані» в механізм партійної диктатури, керувались у своїй діяльності директивами партійних інстанцій.

Основні положення дисертації відображено в 3 монографіях, одній навчально-методичній праці та 26 статтях у наукових фахових виданнях.

Морозов Олег Вікторович – «Діяльність митних органів Російської імперії в українських губерніях (XVIII – початок XX ст.)» – 07.00.01 – «Історія України». Роботу виконано на кафедрі теорії та історії держави і права Академії митної служби України (м. Дніпропетровськ). Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 17 жовтня 2012 р. Науковий консультант – доктор історичних наук, професор Ченцов Віктор Васильович, Академія митної служби України (м. Дніпропетровськ), професор кафедри державної служби та митної справи.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Гуржій Олександр Іванович, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник; доктор історичних наук, доцент Гордуновський Олег Миколайович, Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ), доцент кафедри економічної теорії; доктор історичних наук, професор Турченко Федір Григорович, Запорізький національний університет, завідувач кафедри новітньої історії України.

Дисертація – перше в історіографії дослідження історії митної системи Російської імперії на території українських губерній XVIII – початку XX ст. Обґрунтовано нову концепцію розвитку російського протекціонізму, який, на думку автора, починаючи з 1720-х рр. мав еволюційний безперервний характер до початку Першої світової війни. У результаті дослідження визначено теоретико-методологічні аспекти історичного процесу входження українських земель до імперської системи. О. В. Морозов запропонував власне бачення ролі митного регулювання, окресливши соціально-економічне значення українських губерній у даному процесі. У дисертації вперше в українській історіографії визначено критерії успішності митно-тарифного регулювання та діяльності митних органів у зазначений період. За допомогою використаних архівних джерел автор реконструював формування та власне

діяльність російської митної інфраструктури на українських теренах, визначив раціональність її організації та закономірності розвитку митної системи залежно від економічних і політичних чинників, що призвели до входження Гетьманської України до імперського митного простору.

О. В. Морозов уперше розробив періодизацію теоретичних засад формування зовнішньоторговельної і митної політики в Російській імперії у XVIII–XIX ст. та їх практичне застосування в Україні. У дослідженні проаналізовано особливості діяльності імперських митних установ на території українських губерній, основні напрями міжнародної торгівлі, в межах яких діяли купці й промисловці на українських землях останньої чверті XVIII – початку XX ст. З'ясовано роль міжнародних торговельних угод у забезпеченні підприємницької діяльності в українських губерніях, а також розкрито законодавчу базу в зовнішньоторговельній і митній галузях.

За темою дисертації опубліковано 39 праць, серед яких 1 індивідуальна і 2 колективні монографії, два авторські навчальні посібники, 30 статей, із них 24 – у наукових фахових виданнях України.

Литвинова Тетяна Федорівна – «Селянське питання та дворянство Лівобережної України у 80-ті роки XVIII – першій половині XIX ст.: ідеологічний аспект» – 07.00.01 – «Історія України». Роботу виконано на кафедрі історії України Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 31 жовтня 2012 р. Науковий консультант – доктор історичних наук, професор Ганна Кирилівна Швидько, ДВНЗ «Національний гірничий університет», професор кафедри історії та політичної теорії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Ячменіхін Костянтин Михайлович, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, завідувач кафедри всесвітньої історії; доктор історичних наук, професор Михайлюк Олександр Володимирович, Національна металургійна академія України, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності; доктор історичних наук, професор Присяжнюк Юрій Петрович, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, професор кафедри історії та етнології України.

Наукову новизну дисертації визначено постановкою теми поміщицько-селянської взаємодії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. у Лівобережній Україні та її відображення в системі уявлень регіонального дворянства як цілісної проблеми. Дисциплінарно дисертаційне дослідження орієнтоване на інтелектуальний вимір «соціальної історії». Автор висвітлює колективні уявлення дворянства щодо ідеалів соціальної взаємодії в умовах засвоєння елітними групами регіону нових соціальних ролей. Новизна підходів до вирішення проблеми полягає в тому, що її розглянуто під кутом зору стосовно дворянсько-селянської взаємодії, яка мала широкий спектр відносин. Водночас нетрадиційний підхід до джерел з історії суспільної думки

дав можливість дисертанту суттєво розширити і концептуально переглянути як ієрархію структури джерельної бази, так і її інформативне наповнення.

Т. Ф. Литвинова розкриває особливості взаємодії традиції й модернізації в соціальних практиках й уявленнях дворянства, генезу й еволюцію селянського питання в суспільній думці та його роль і місце в економічній діяльності лівобережного дворянства. На широкому джерельному матеріалі показано участь дворянства в «агрономічному русі». Одним із його складників, як зазначає автор, стали міркування про причини занепаду економіки краю, рівня життя народу та вироблення пропозицій щодо вдосконалення господарства поміщиків і селян. Доведено, що у ставленні до селян дворянство пройшло еволюцію від патерналізму до усвідомлення необхідності партнерства й співробітництва для подолання соціально-економічних проблем краю.

У роботі суттєво доповнено історіографічні образи відомих представників дворянства України, значно розширено коло репрезентантів інтелектуального середовища, що дало підстави переглянути стереотипи «соціального егоїзму» еліти та її «зради» національних інтересів українського народу. На основі аналізу джерел автор стверджує, що уповільнена соціально-економічна адаптація лівобережного дворянства до імперських структур стала підґрунтям для збереження самобутності й формування регіонального й національного патріотизму.

За темою дисертації Т. Ф. Литвинова видала авторську монографію і 40 публікацій, із них 27 статей у фахових виданнях.

Кандидатські дисертації

Баханова Світлана Степанівна – «Моделі української державності 1917–1922 рр. у сучасних шкільних підручниках з історії» – 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Роботу виконано на кафедрі історії України Бердянського державного педагогічного університету. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 8.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 1 лютого 2012 р. Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Шаповал Юрій Іванович, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, завідувач відділу етнополітології, керівник Центру історичної політології.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Журба Олег Іванович, завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара; кандидат історичних наук, доцент Архирейський Дмитро Володимирович, Академія митної служби України, доцент кафедри філософії та соціально-політичних дисциплін.

У дисертації С. С. Баханової за проблемно-хронологічною схемою комплексно подано узагальнену картину висвітлення моделей української державності 1917–1922 рр. у сучасних шкільних підручниках з історії, які є

специфічне історіографічне джерело. Автор з'ясувала стан досліджуваної проблеми, а також повноту, авторські та регіональні особливості висвітлення моделей української державності в навчальній літературі з історії. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що було проаналізовано тенденції в еволюції поглядів на моделі української державності в навчальних програмах і шкільних підручниках. Крім того, дисертантка уточнила характеристики шкільного підручника з історії як історіографічного явища, періоди вітчизняного видавництва підручників у контексті предмета дослідження. Особливе місце в роботі належить висвітленню моделей української державності 1917–1922 рр. у регіональних підручниках з історії рідного краю. Зокрема, показано, що характер, обсяг і глибина матеріалу залежать від часу, відведеного на його вивчення, і авторських концепцій.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що положення і висновки дослідження можуть бути використані упорядниками програм і авторами підручників для покращення змістової частини навчальних книг, викладачами ВНЗ під час розробки курсів лекцій, учителями загальноосвітніх шкіл під час викладання відповідних тем на уроках історії України.

За темою дисертаційного дослідження автор має 8 публікацій, із яких 5 – у фахових виданнях.

Перетокін Андрій Геннадійович – «Промисловий розвиток Донецько-Придніпровського регіону наприкінці XIX – на початку XX століття у висвітленні галузевої преси» – 07.00.01 – «Історія України». Роботу виконано на кафедрі історії та політичної теорії ДВНЗ «Національний гірничий університет». Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 1 лютого 2012 р. Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Чекушина Юлія Миколаївна, ДВНЗ «Національний гірничий університет», професор кафедри історії та політичної теорії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Савчук Варфоломій Степанович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри теоретичної фізики; кандидат історичних наук, доцент Морозов Олег Вікторович, Академія митної служби України, доцент кафедри теорії та історії держави і права.

У дисертації здійснено спробу визначити та системно дослідити періоди промислового розвитку Півдня Росії (1880–1917) у висвітленні галузевої преси. Показано місце і роль гірничозаводської преси в технічній журналістиці Російської імперії. Автор докладно проаналізував етапи розвитку гірничо-металургійного комплексу Донецько-Придніпровського регіону й урядову політику в цій галузі в зазначений період. А. Г. Перетокін з'ясував вплив гірничозаводської преси на поширення світового досвіду впровадження у виробництво технічних винаходів і вдосконалень, що сприяло промислового розвитку регіону, науково-технічному прогресу.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що дисертант на основі аналізу матеріалів 850 номерів чотирьох професійно-технічних журналів визначив вплив членів редакційних комітетів періодичних видань на консолідацію зусиль урядовців, гірничопромисловців і працівників галузі стосовно підвищення ролі та значення регіону.

Результати дослідження викладено в 13 публікаціях, із них 11 статей – у фахових наукових виданнях (3 – у співавторстві).

Громенко Сергій Вікторович – «Польська література подорожей як джерело з історії та етнографії Криму (кінець XVIII – початок XX століття)» – 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Роботу виконано на кафедрі історії України Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 29 лютого 2012 р. Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Непомнящий Андрій Анатолійович, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Верба Ігор Володимирович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії Росії; кандидат історичних наук Кавун Максим Едуардович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, доцент кафедри російської історії.

У роботі вперше досліджено низку історичних джерел з історії та етнографії Криму – польської літератури подорожей епохи Російської імперії, представленої різними жанрами: автобіографіями, подорожніми щоденниками, листами, газетними нарисами тощо. С. В. Громенко вперше створив й обґрунтував типологізацію польської літератури подорожей за домінуючою суспільно-літературною течією (література Просвітництва, Романтизму, реалізму), упорядкував хронологію візитів польських мандрівників до Криму, склав просопографічні портрети їх груп дорадянської доби, увів до наукового обігу низку раніше невідомих спогадів і листів.

У дисертації проаналізовано історіографію проблеми, відзначено недоліки як узагальнюючих, так і спеціальних праць стосовно польських мандрівників, розглянуто існуючі методологічні прийоми аналізу записок вояжерів. Автор запропонував власний підхід до вивчення літератури подорожей, який включає 4 етапи, а також визначив 14 чинників, що впливають на зміст кожного твору в подорожньому жанрі. С. В. Громенко проаналізував пріоритетні об'єкти дослідження польських мандрівників у Криму. Серед історичних подій – грецька колонізація, Східна війна 1853–1856 рр.; серед географічних об'єктів – Ханський палац у Бахчисараї, руїни античних поселень, «печерні містечка». Окрему увагу автор приділив оцінці мандрівниками стану транспортної мережі Криму.

Результати дисертаційного дослідження викладено в авторській монографії та 11 статтях, серед яких 4 – у фахових виданнях.

Врадій Єгор Андрійович – «Анархо-комуністичний рух на Півдні України у 1905–1910 рр.» – 07.00.01 – «Історія України». Роботу виконано на кафедрі історії України Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 29 лютого 2012 р. Науковий керівник – доктор історичних наук, доцент Нікілев Олександр Федорович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, доцент Бевз Тетяна Анатоліївна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, головний науковий співробітник відділу соціально-політичної історії; доктор історичних наук, професор Турченко Федір Григорович, Запорізький національний університет, завідувач кафедри новітньої історії України.

Дисертація є комплексне дослідження історії анархо-комуністичного руху на Півдні України в 1905–1910 рр. Уперше в історіографії діяльність анархо-комуністичних організацій на Півдні України досліджено як самостійний об'єкт, що дозволило поглянути на нього як на цілісне суспільно-політичне явище. У результаті проведеного аналізу широкого кола джерел автор з'ясував основи ідеології анархо-комунізму, висвітлив погляди його теоретиків на питання цілей соціальної революції, її рушійних сил і тактики антиурядової діяльності на Півдні України на початку ХХ ст.

У роботі розглянуто раніше не досліджувані аспекти ідеологічних, суспільно-політичних передумов популярності анархо-комунізму серед населення регіону. Вперше в історичній літературі виокремлено основні соціальні типи учасників анархістських організацій Півдня України, проаналізовано мотивацію їх участі в революційних організаціях. Є. А. Врадій дослідив анархо-комуністичний осередок як колективну форму антиурядової активності початку ХХ ст., проаналізувавши групову психологію та ціннісні орієнтації його членів.

Автор визначив характер практичної діяльності анархо-комуністів Півдня України, показав конкретні цілі бойових акцій учасників антиурядових організацій, соціальний портрет жертв анархістського терору, методи ведення агітаційно-пропагандистської діяльності анархо-комуністів. У дослідженні окреслено соціальну аудиторію, на яку була спрямована політична агітація анархо-комуністів Півдня України.

Є. А. Врадій довів, що еволюція організаційної структури анархо-комуністичного руху впливала на напрямки та форми їх діяльності. Крім того, показано, що розвиток тактики анархо-комуністів Півдня України в бік насильницьких методів революційної діяльності призвів до жорстокіших

репресій із боку правоохоронних органів, криміналізації руху і його організаційного занепаду.

За темою дисертації опубліковано 11 праць, із них 4 – у фахових виданнях.

Івлєва Яна Анатоліївна – «Архівні джерела з історії православного сектантства Таврійської губернії першої половини XIX століття» – 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Роботу виконано на кафедрі історіографії, джерелознавства та архівознавства Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 4 квітня 2012 р. Науковий керівник – доктор історичних наук, доцент Святець Юрій Анатолійович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Катунін Юрій Андрійович, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, декан філософського факультету; кандидат історичних наук, доцент Земський Юрій Сергійович, Хмельницький національний університет, доцент кафедри історії та краєзнавства.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вперше архівні джерела з історії духоборів, молокан і скопців Таврійської губернії першої половини XIX ст. стали об'єктом спеціального дослідження. Виявлено вплив системи адміністративного устрою та керування Таврійською губернією на створення документів з історії православних сектантів на трьох рівнях владних структур (вищому, центральному й місцевому). У результаті евристичного вивчення й опрацювання 43 фондів десяти архівів України та Росії визначено кількісний і якісний склад комплексу джерел з історії таврійських сект, а також джерела, раніше не введені в науковий обіг. Я. А. Івлєва з'ясувала рівень достовірності, автентичності й збереження документів, класифікувала їх за тематичними групами. Автор проаналізувала інформативні можливості джерел різного походження з історії православних сект: законодавчі, розпорядчі, підтверджуючі акти, діловодні, судово-слідчі, статистичні, картографічні, наукові рукописи, історико-філософські праці, релігійні тексти. У роботі доведено репрезентативність і повноту джерельної бази.

Я. А. Івлєва визначила основні аспекти життя сектантів Таврійської губернії в першій половині XIX ст., з'ясувала особливості політики вищої влади щодо них та її зв'язок із діяльністю інакодумців у цьому регіоні. Автор виявила інформаційні лакуни в джерельному комплексі, пов'язані з господарством і побутом інакодумців, а також довела можливості трансформування на основі архівних джерел існуючого в історичній науці образу сектантів і необхідність оновлення джерельної бази. За темою дослідження опубліковано 20 праць, із яких 6 – у фахових виданнях.

Сайпанова Алла Олексіївна – «Науково-педагогічна діяльність С. І. Сідельнікова» – 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Роботу виконано на кафедрі нової та новітньої історії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 4 квітня 2012 р. Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Страшнюк Сергій Юрійович, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, доцент кафедри нової та новітньої історії, директор Центру болгаристики та балканських досліджень імені Марина Дринова.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Савчук Варфоломій Степанович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри теоретичної фізики; доктор історичних наук, професор Сінкевич Євген Григорович, Чорноморський державний університет імені П. Могили, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Наукова новизна роботи полягає в здійсненні першого в історіографії комплексного дослідження біографії, наукового доробку та педагогічної діяльності доктора історичних наук, професора, відомого фахівця з історії болгарського Відродження Степана Івановича Сідельнікова (1916–1977). Дисертацію виконано на основі залучення нових архівних матеріалів із урахуванням сучасних методів історико-біографічного пізнання. А. О. Сайпанова виявила, систематизувала й описала особистий архів ученого, що зберігається в Центрі болгаристики та балканських досліджень імені Марина Дринова Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, увела у науковий обіг нові документи з архівосховищ України, Росії та Болгарії. Це дозволило їй відшукати невідомі й уточнити відомі факти науково-педагогічної та адміністративної діяльності С. І. Сідельнікова. Автор доповнила бібліографію наукових і публіцистичних праць історика, розширивши уявлення про коло його наукових інтересів.

А. О. Сайпанова виокремила основні віхи життя І. С. Сідельнікова, зокрема процес становлення особистості, викладача, ученого, визначила чинники, які вплинули на формування його світогляду й наукових орієнтирів. У роботі основний акцент зроблено на розгляді харківського періоду життя вченого, де за понад 30 років він по справжньому проявив себе як талановитий учений, педагог, адміністратор. Особливу увагу в роботі приділено аналізу праць професора з історії болгарського Відродження. Ґрунтовно розглянуто його роботу на посадах завідувача кафедри і декана історичного факультету Харківського державного університету.

Головні результати дисертації викладено в 6 наукових статтях вітчизняних фахових видань і двох додаткових публікаціях.

Коваленко Леся Вікторівна – «Політика США та Великої Британії стосовно об'єднання Німеччини (1989–1990)» – 07.00.02 – «Всесвітня

історія». Роботу виконано на кафедрі всесвітньої історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Запорізький національний університет». Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 18 квітня 2012 р. Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Давлетов Олександр Рашидович, ДВНЗ «Запорізький національний університет», доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Фісан Володимир Петрович, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, завідувач кафедри міжнародної інформації; кандидат історичних наук, доцент Теміров Юрій Тешабайович, Донецький національний університет, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

У дисертації здійснено комплексний аналіз процесу розробки та реалізації політики США та Великої Британії стосовно об'єднання Німеччини в 1989–1990 рр. На основі розсекречених документів розглянуто формування «німецького вектора» в європейській зовнішній політиці країн із середини 1940-х до другої половини 1980-х рр., проаналізовано позицію політиків США і Великої Британії щодо об'єднання Німеччини. Автор установив, що курс британського прем'єр-міністра збігався із американським – насамперед щодо підтримки членства об'єднаної Німеччини в НАТО і плану «Геншера» стосовно території колишньої НДР. Л. В. Коваленко показала, що, незважаючи на традиційно усталену в історіографії думку про центральну роль американської делегації на переговорах «2+4», ключову роль у правовому забезпеченні та розробці проектів відіграла саме британська делегація. Водночас автор розглядає і відмінності двох країн у підходах до проблеми. Зокрема, наголошує, що, на думку М. Тетчер, об'єднання Німеччини могло призвести до низки негативних наслідків.

Наукова новизна роботи полягає в розробці періодизації еволюції політики США та Великої Британії щодо німецького об'єднання в зазначений період, аналізі впливу Президента, Конгресу РНБ США на розробку політики стосовно створення єдиної Німеччини. Л. В. Коваленко встановила вплив особистих якостей Президента США Дж. Буша-старшого та Прем'єр-міністра Великої Британії М. Тетчер на стиль керування та прийняття рішень у зовнішній політиці в контексті досліджуваної проблеми, порівняла ставлення керівництва і громадськості двох країн до питання об'єднання Німеччини.

За результатами дослідження видано 16 публікацій, із них 7 – у фахових виданнях.

Черкасов Станіслав Сергійович – «Реформаційний рух у Польщі XVI – середини XVII ст. як чинник розвитку польської етнічної ідентичності» – 07.00.02 – «Всесвітня історія». Роботу виконано на кафедрі всесвітньої історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Запорізький національний університет». Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара

18 квітня 2012 р. Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Нестеренко Людмила Олексіївна, завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Запорізький національний університет».

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Дятлов Володимир Олександрович, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, професор кафедри всесвітньої історії; кандидат історичних наук, доцент Балабушевич Тетяна Аркадіївна, доцент кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Дисертацію присвячено комплексному вивченню реформаційного руху в Польщі XVI – середини XVII ст. як чинника формування польської етнічної ідентичності. Досліджено генезис Реформації в Польщі та історичні передумови її розгортання. Автор удосконалив реконструкцію перебігу польського реформаційного руху, розробив характеристику його соціального складу. Дослідник уперше ввів до наукового обігу інформацію з низки неопублікованих джерел. Аналіз корпусу історичних джерел і наукових праць дозволив йому визначити періодизацію етапів розвитку польської Реформації. С. С. Черкасову вдалося всебічно висвітлити роль Реформації у формуванні польської етнічної ідентичності, механізми, умови та ступінь впливу реформаційного руху на розвиток польського етнокультурного й етнополітичного середовища у їх взаємозв'язку і взаємозалежності. Так, на думку дисертанта, основними чинниками впливу Реформації на формування польського етнокультурного середовища стали протестантська освіта і книгодрукування.

Основні результати дослідження відображено у 18 публікаціях автора, із них 7 – у фахових виданнях.

Яшин Вадим Олександрович – «Єврейське населення Катеринославщини й Херсонщини в соціально-культурних та економічних процесах другої половини XIX століття» – 07.00.01 – «Історія України». Роботу виконано на кафедрі історії України Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 30 травня 2012 р. Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Світленко Сергій Іванович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, декан історичного факультету, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Турченко Галина Федорівна, Запорізький національний університет, професор кафедри історії України; доктор історичних наук, професор Венгер Наталя Вікторівна, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, доцент кафедри всесвітньої історії.

У дисертації досліджено соціально-культурний та економічний розвиток єврейського населення Катеринославської та Херсонської губерній другої половини XIX ст. Охарактеризовано розвиток єврейських громад як

своєрідних соціокультурних утворень, висвітлено роль чинників модернізаційних процесів, зокрема економічного фактора та культурно-стимулюючого впливу модернізованого німецького єврейства.

Наукова новизна дисертації полягає в залученні до наукового обігу раніше не використовуваних джерел, розкритті особливостей процесу формування єврейських громад краю, їх соціально-інституційних функцій. Автор уперше дослідив позиції губернської та місцевої влади в єврейському питанні, установив, що погроми підірвали економічну основу єврейських громад – дрібне і середнє підприємництво, надавши поштовх формуванню руху єврейського національно-державного відродження. В. О. Яшин розкрив структуру господарських занять і висвітлив види економічної діяльності єврейського населення краю, оцінив прибутковість більшості з них та обсяг інвестиційного й виробничого внеску єврейства в економіку регіону. У роботі розглянуто методи досягнення конкурентної переваги єврейських підприємців, а також доведено, що основними конкурентами дрібних і середніх єврейських підприємців були російські підприємці відповідного рівня, українці ж відчутної конкуренції не складали.

В. О. Яшин дослідив основні напрямки трансформації традиційної та світської освіти в єврейському середовищі, виділив два періоди її розвитку: просвітницький (друга половина 1850-х – до погромів 1880-х рр.) і перехідний (початок 1880-х – кінець 1890-х рр.).

За темою дисертації автор опублікував 10 статей, із них 5 – у фахових виданнях.

Ковріжних Олександр Сергійович – «Нумізматична наука в Харківському університеті (XIX – початок XX ст.)» – 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Роботу виконано на кафедрі історіографії, джерелознавства та археології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 30 травня 2012 р. Науковий керівник – кандидат історичних наук, професор Куделко Сергій Михайлович, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, професор кафедри історіографії, джерелознавства та археології, директор Центру краєзнавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Ковальова Ірина Федорівна, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства; кандидат історичних наук Шишкіна Євгенія Костянтинівна, Харківський національний технічний університет, доцент кафедри політичної історії.

У дисертаційному дослідженні узагальнено й проаналізовано значний масив джерел з історії розвитку нумізматичної науки в Харківському університеті в XIX – на початку XX ст. На основі використання невідомих для

широкого кола науковців джерел, пов'язаних із діяльністю в галузі нумізматики представників громадськості Харківської губернії й учених Харківського університету, автор уперше дослідив формування нумізматичної науки на Харківщині, реконструював процеси становлення й подальшого розвитку університетської колекції монет і медалей, викладання та вивчення нумізматики в університеті в зазначений період. О. С. Ковріжних також оцінив внесок харківських учених і аматорів-краєзнавців у розвиток даної науки.

У ході дослідження дисертант дійшов висновків, що харківські вчені-нумізмати підтримували тісні наукові контакти з відомими колегами з інших університетів Російської імперії, що сприяло становленню та розвитку нумізматики в регіоні. Він датує зародження нумізматичної науки на Харківщині початком XIX ст., пов'язуючи це з відкриттям у Харкові університету. Натомість апогей розвитку нумізматики в Харківському університеті визначає рубежем XIX і XX ст.

За темою дисертації опубліковано 16 праць, із них 6 – у наукових фахових виданнях.

Малиновська Таїсія Володимирівна – «Організація та діяльність колоністських виборних адміністрацій у Російській імперії (1762–1894)» – 07.00.02 – «Всесвітня історія». Роботу виконано на кафедрі всесвітньої історії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 20 червня 2012 р. Науковий керівник – кандидат історичних наук, професор Бобилєва Світлана Йосипівна, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри всесвітньої історії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Дятлов Володимир Олександрович, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, професор кафедри всесвітньої історії; кандидат історичних наук, доцент Шевчук Микола Андрійович, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, завідувач кафедри історії та світової політики.

На основі зібраного і систематизованого фактичного матеріалу Т. В. Малиновська здійснила спеціальне дослідження формування і функціонування виборних адміністрацій у колоніях іноземців на території Російської імперії в другій половині XVIII – на початку XIX ст. Було виділено етапи формування структури та визначено форми і напрямки роботи виборних старшин у колоніях. До останніх, як зазначила дисертантка, належали такі сфери: господарство, фінанси, забезпечення правопорядку, взаємодія із соціальним оточенням. Охарактеризовано нормативно-правову основу організації і діяльності виборних адміністрацій колоністів. З'ясовано чинники, що визначали особливості структури та функцій виборних адміністрацій у

колоніях, виділено спільні й відмінні риси виборних органів керування в колоніях іноземців і в селах.

Т. В. Малиновська проаналізувала вимоги державної влади до виборних посадовців у колоніях. Особливу увагу в дисертації приділено ролі колоністських виборних адміністрацій у вирішенні проблем державної колонізаційної політики. Зокрема, визначено і докладно проаналізовано форми, в яких колоністські виборні адміністрації здійснювали свої функції – керування, судочинство, здійснення контролю, діловодство.

Основні положення дисертації відображено у 8 фахових наукових публікаціях.

Щелкунов Антон Олексійович – «Політичні репресії кінця 1920-х – початку 1950-х років у пізньорадянській історіографії» – 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни». Роботу виконано на кафедрі історіографії, джерелознавства та архівознавства Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 20 червня 2012 р. Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Болебрух Анатолій Григорович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Якунін Віктор Кузьмич, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри української історії та етнополітики; кандидат історичних наук, доцент Ткаченко Віктор Григорович, Запорізький національний університет, декан історичного факультету.

У дисертації проаналізовано причини початку вивчення в роки перебудови феномена масових політичних репресій у СРСР наприкінці 1920-х – на початку 1950-х рр. Автор установив, що проблема масових політичних репресій була актуалізована після публікації в першій половині 1987 р. раніше заборонених творів відомих письменників та поетів і залишалась однією з центральних у суспільних дискусіях упродовж усієї перебудови. Саме соціальний «попит», на думку дисертанта, обумовив активне наукове опрацювання даної проблеми, у результаті якого за короткий період вийшли друком десятки наукових статей і монографій. А. О. Щелкунов дослідив основні здобутки пізньорадянської історіографії у справі вивчення політичних репресій, з'ясував основні сюжети, на яких сконцентрували увагу історики на початковому етапі історіографічного аналізу цієї проблеми.

Наукова новизна дослідження полягає в такому. Дисертант установив, що за часів перебудови серед широких верств населення під впливом публіцистики поширилося розуміння необхідності з огляду на історичне минуле знаходити оптимальні шляхи для вирішення актуальних проблем

сучасності. Аргументовано доведено, що на основі матеріалів історичної публіцистики з питань політичних репресій у досліджуваний період було розпочато критику офіційної історичної науки, що спричинило формування її образу як псевдонауки, що закріпився як стереотип масової свідомості. А. О. Щелкунов виділив 4 канали інформації для інтерпретації проблеми масових репресій у пізньорадянській суспільній думці та запропонував модель для аналізу функціонування і трансформації історичного знання в соціокультурному просторі.

За темою дисертації надруковано 4 статті у фахових виданнях і 2 матеріали наукових конференцій.

Венгер Альберт Григорович – «Політика культурної інкорпорації у Східних воєводствах Другої Речі Посполитої (1918–1926)» – 07.00.02 – «Всесвітня історія». Роботу виконано на кафедрі всесвітньої історії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 14 листопада 2012 р. Науковий керівник – кандидат історичних наук, професор Бобилева Світлана Йосипівна, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, професор кафедри всесвітньої історії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, доцент Комар Володимир Леонович, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, завідувач кафедри історії слов'ян; кандидат історичних наук Руккас Андрій Олегович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії слов'ян.

На основі залучення широкого комплексу архівних та опублікованих джерел, частина яких уперше введена до наукового обігу, автор аналізує політику культурної інкорпорації Другої Речі Посполитої у Східних воєводствах (1918–1926) стосовно українського та білоруського населення, яке складало чисельну більшість у регіоні. Для дослідження процесу інкорпорації дисертант обрав дві сфери, які формували етнічні, конфесійні, світоглядні риси населення, – церкву та освіту. Проаналізовано особливості становлення Другої Речі Посполитої як поліетнічної держави й місце меншин у її національній політиці, які стали предметом уніфікації та полонізації. Автор з'ясував характер інкорпорації щодо православної церкви й освіти, які влада та польське населення на місцях своїми жорстокими діями включали до загальнопольського простору.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що А. Г. Венгер визначив передумови формування політики Польщі стосовно національних меншин, запропонував для характеристики політики культурної інкорпорації Польщі в Кресах до непольського населення застосовувати разом із терміном «асиміляція» поняття «амальгація», тобто швидке розчинення національних меншин у титульному етносі. Автор проаналізував обставини інкорпорації

православної і греко-католицької церков, визначив особливості освітньої політики у Східних воєводствах і регіональну специфіку їх упровадження.

Основні положення та висновки дисертації викладено в 9 публікаціях, 4 з яких – статті у фахових виданнях.

Недря Кирило Михайлович – «Князь М. П. Урусов: формування державного і громадського діяча (кінець XIX – початок XX ст.)» – 07.00.01 – «Історія України». Роботу виконано на кафедрі історії та політичної теорії ДВНЗ «Національний гірничий університет» (м. Дніпропетровськ). Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 14 листопада 2012 р. Науковий керівник – кандидат історичних наук, професор Пушкін Віктор Юхимович, ДВНЗ «Національний гірничий університет», завідувач кафедри історії та політичної теорії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Турченко Федір Григорович, Запорізький національний університет, завідувач кафедри новітньої історії України; кандидат історичних наук, доцент Мирончук В'ячеслав Дмитрович, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, доцент кафедри російської історії.

Дисертація є перше комплексне дослідження постаті Миколи Петровича Урусова. Автор не лише систематизував результати, отримані попередниками, але за допомогою широкої джерельної бази показав чинники впливу на процес формування особистості князя. Такий підхід сприяв розширенню проблемного поля історичного дослідження. Наукова новизна роботи також полягає в розробленому автором алгоритмі вивчення оточення М. П. Урусова із застосуванням методу мережевого аналізу.

К. М. Недря встановив і детально проаналізував етапи кар'єри князя М. П. Урусова, визначив сферу його інтересів, основні напрямки діяльності, втілені в життя проекти. Дисертанту вдалося з'ясувати коло спілкування князя, визначити ступінь важливості й тривалості кожного з розглянутих контактів. У роботі зазначено, що найбільші досягнення М. П. Урусова на державній службі пов'язані з Катеринославською губернією.

За темою дисертації автор опублікував 8 статей, 5 із яких – у фахових виданнях.

Остропольська Марина Вікторівна – «Михайло Павлик та його інтелектуальне оточення останньої чверті XIX – початку XX ст.» – 07.00.01 – «Історія України». Роботу виконано на кафедрі історії України Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара 19 грудня 2012 р. Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Світленко Сергій Іванович, Дніпропетровський національний університет

імені Олеса Гончара, декан історичного факультету, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, доцент Бевз Тетяна Анатоліївна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, головний науковий співробітник відділу соціально-політичної історії; доктор історичних наук, професор Добржанський Олександр Володимирович, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, декан факультету історії, політології та міжнародних відносин, завідувач кафедри історії України.

У дисертації досліджено постать українського галицького діяча Михайла Павлика та його інтелектуальне оточення як цілісну й самостійну дослідницьку проблему в комплексному аналізі джерел і літератури. Наукова новизна роботи полягає в тому, що проблему проаналізовано в контексті вивчення українського національного руху, української трудової й демократичної еміграції в Канаді та Європі, російських і польських емігрантських осередків. Оригінальності дослідженню додає розгляд діяльності М. Павлика в ракурсі інтелектуальної історії. М. В. Остропольська визначила структуру, етапи, генезу та становлення української інтелектуальної мережі, до появи якої був причетний і М. Павлик.

У роботі проаналізовано інтелектуальні комунікативні зв'язки М. Павлика з діячами Східної Галичини, Наддніпрянщини, української демократичної еміграції, зокрема з М. Драгомановим, С. Подолинським, російським (із В. Засулич, Л. Дейчем, С. Степняком-Кравчинським) та польським революційним рухом (із Л. Вавринським, Б. Лімановським, З. Мілковським та ін.). Автор проаналізувала окремі стереотипні оцінки особистісних рис М. Павлика – категоричність радянської історіографії щодо його атеїстичних поглядів, безконфліктність його відносин із І. Франком.

Результати дослідження опубліковано в 9 статтях, із них 5 – у фахових виданнях.

Чернікова Наталія Семенівна – «Суспільно-політична та державна діяльність графа Олексія Олександровича Бобринського» – 07.00.02 – «Всесвітня історія». Роботу виконано на кафедрі російської історії Дніпропетровського національного університету імені Олеса Гончара. Дисертацію захищено на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.14 у Дніпропетровському національному університеті імені Олеса Гончара 19 грудня 2012 р. Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Іваненко Валентин Васильович, Дніпропетровський національний університет імені Олеса Гончара, проректор, завідувач кафедри російської історії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор Мордвінцев В'ячеслав Михайлович, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії Росії; кандидат історичних наук, доцент Кочергін Ігор Олександрович, ДВНЗ «Національний гірничий університет», докторант кафедри історії та політичної теорії.

На основі значної джерельної бази вперше комплексно досліджено постать графа О. О. Бобринського як суспільно-політичного діяча, розглянуто особливості формування його світогляду, ціннісної та соціальної парадигми, внесок у розвиток державотворення в Російській імперії упродовж 70-х рр. XIX ст. – 1917 р. Центральне місце в дисертації Н. С. Чернікової відведено висвітленню ролі О. О. Бобринського в розробці організаційних та ідеологічних засад, забезпеченні практичної діяльності інституту Об'єднаного дворянства, еволюції його поглядів із найважливіших питань внутрішньої політики держави. Автор розкрила характер і зміст парламентської діяльності графа, його зусиль щодо налагодження режиму співпраці та партнерства в Державній думі. Значну увагу дисертантка приділила аналізу сутнісних рис і специфіки політичної платформи графа, реалізованої в ході урядової кар'єри.

Наукова новизна роботи полягає в уточненні й доповненні окремих фактів біографії О. О. Бобринського, відтворенні генеалогічної картини роду і з'ясуванні ролі спадкових чинників у формуванні його світоглядних орієнтирів, установленні рівня його політичної соціалізації та місця як лідера Об'єднаного дворянства. Н. С. Чернікова визначила внесок О. О. Бобринського в розробку програмних засад аграрної, виборчої, освітньої та податкової реформ у Росії, докладно проаналізувала діяльність Бобринського як міністра землеробства із вирішення продовольчої проблеми в країні. Було доведено, що стратегія графа щодо збереження домінантної ролі дворянства і тактика впливу на урядову політику зазнавала помітних змін залежно від суспільно-політичних реалій.

За темою дисертації опубліковано 6 статей, 5 із яких – у фахових виданнях.

Усі дисертації затверджені Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.